

2. Podstawy prawne

Legal bases

Roman Żurek

Sprawy środowiska wodnego są regulowane w różnych swoich aspektach przez szereg aktów prawnych. Podstawowym aktem jest ustawa Prawo Wodne. Delegacje zawarte w tej ustawie zmaterializowały się w postaci licznych aktów wykonawczych doprecyzowujących zagadnienia szczegółowe. Zarówno ustawa Prawo Wodne, jak i stosowne rozporządzenia są zgodne z dyrektywami unijnymi i zwykle są niemal dosłownymi ich tłumaczeniami. Poniżej podano najważniejsze polskie akty prawne o statusie „obowiązujący” na dzień 1 lutego 2006 r.

1. Ustawa z dnia 18 lipca 2001 r., *Prawo wodne*, dalej ustawa ta będzie nazywana w skrócie **PW**. (Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2001 r. Nr 154, poz. 1803, z 2002 r. Nr 113, poz. 984, Nr 130, poz. 1112, Nr 233, poz. 1957 i Nr 238, poz. 2022, z 2003 r. Nr 80, poz. 717, Nr 165, poz. 1592, Nr 190, poz. 1865 i Nr 228, poz. 2259, 2004 r. Nr 92, poz. 880, Nr 96, poz. 959 i Nr 116, poz. 1206, oraz z Dz. U. 2005 r. Nr 130, 1087, Nr 239 poz. 2019 – tekst jednolity).
2. Ustawa z dnia 27 kwietnia 2001 *Prawo Ochrony Środowiska*, Dz. U. Nr. 62 poz. 627 z 2001 r.
3. Ustawa z dnia 16 kwietnia 2004 r. *O ochronie przyrody*. Dz. U. Nr 92 poz. 880 z 2004r.
4. Rozporządzenie Ministra Środowiska z 4.10.2002 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać wody śródlądowe będące środowiskiem życia ryb w warunkach naturalnych, Dz. U. 176 poz. 1455 z 2002 r.
5. Rozporządzenie Ministra Środowiska z 4.10.2002 r. w sprawie wymagań, jakim powinny odpowiadać morskie wody wewnętrzne i przybrzeżne będące środowiskiem życia skorupiaków i mięczaków. Dz. U. 176 poz. 1454 z 2002 r.
6. Obwieszczenie Min. Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej z dnia 26 kwietnia 1999 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o rybnictwie śródlądowym. Dz. U. Nr. 66 poz. 750 z 1999 r., Ustawa z dnia 18 kwietnia 1985 r. *O rybnictwie śródlądowym*. Tekst jednolity zawiera nowele do Dz. U. 175 poz.. 1462 z 2005 r. włącznie.
7. Rozporządzenie Ministra Środowiska z 27 lipca 2004r w sprawie dopuszczalnych mas substancji, które mogą być odprowadzane w ściekach przemysłowych, Dz. U. Nr. 180 poz. 1867 z 2004 r.

8. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 8 lipca 2004 r w sprawie warunków, jakie należy spełnić przy wprowadzaniu ścieków do wód lub do ziemi oraz w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego. Dz. U. Nr. 168 poz. 1763 z 2004 r.
9. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 10 listopada 2005 r. w sprawie substancji szczególnie szkodliwych dla środowiska wodnego, których wprowadzenie w ściekach przemysłowych do urządzeń kanalizacyjnych wymaga uzyskania pozwolenia wodnoprawnego Dz. nr 233 poz. z 2005 r.
10. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 kwietnia 2004 r. w sprawie zakresu i trybu opracowywania planów gospodarowania wodami na obszarach dorzeczy oraz warunków korzystania z wód regionu wodnego. Dz. U. Nr. 126, poz. 1318 z 2004 r. To ostatnie cytuje/podaje wiele definicji związanych ze stanem ekologicznym wód.
11. Rozporządzenie Ministra Środowiska z dnia 28 września 2004 r. w sprawie gatunków dziko występujących zwierząt objętych ochroną. Dz. U. Nr. 220 poz. 2237.
12. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie połowu ryb oraz warunków chowu, hodowli i połowu innych organizmów żyjących w wodzie (Dz. U. z 2001 r. Nr 138, poz. 1559, z nowelą Dz. U. 2003 r., Nr 17 poz. 160). Przepisy ww. rozporządzenia określają m. in. wymiary ochronne i okresy ochronne ryb i raków.
13. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 26 kwietnia 2004 r. w sprawie wzoru dziennika połowowego oraz gatunków organizmów morskich, których wyrzucenie za burtę wymaga wykazania w dzienniku połowowym Dz. U. 2004 nr 100 poz. 1009.
14. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 30 kwietnia 2004 r. w sprawie określenia jednostki badawczo-rozwojowej realizującej program zbierania, gromadzenia i zarządzania danymi niezbędnymi do realizacji Wspólnej Polityki Rybackiej Unii Europejskiej, Dz. U. 2004 nr 108 poz. 1151.
15. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 lipca 2004 r. w sprawie szczegółowego sposobu i warunków prowadzenia połowów w celach sportowo-rekreacyjnych oraz wzorów sportowych zezwoleń połowowych Dz. U. 2004 nr 164 poz. 1725.
16. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 20 lipca 2004 r. w sprawie wymiarów i okresów ochronnych organizmów morskich oraz szczegółowych warunków wykonywania rybołówstwa morskiego. Dz. U. 2004 nr 172 poz. 1806 znowelizowane przez:
17. Rozporządzenie Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z dnia 9 grudnia 2004 r. zmieniające rozporządzenie w sprawie wymiarów i okresów ochronnych organizmów morskich oraz szczegółowych warunków wykonywania rybołówstwa morskiego. Dz. U. 2004 nr 269 poz. 2677.

Delegacje zawarte w PW zobowiązały dyrektorów w RZGW do wydania rozporządzeń w sprawie ustanowienia obwodów rybackich na obszarach ich działania. Dla obszaru naszych zainteresowań, czyli do ujścia Sanny obowiązują dwa rozporządzenia:

18. Rozporządzenie nr. 2/2004 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Krakowie z dnia 12 lutego 2004 roku w sprawie ustanowienia obwodów rybackich
19. Rozporządzenie nr.2/2004 Dyrektora Regionalnego Zarządu Gospodarki Wodnej w Gliwicach z dnia 12 marca 2004 roku w sprawie ustanowienia obwodów rybackich.

Podstawowa dyrektywa dotycząca spraw wody to:

20. Directive 2000/60/EC of the European Parliament and of the Council of 23 October 2000 establishing a framework for Community action in the field of water policy (Official Journal L 327, 22/12/2000 P. 0001, 300L0060). Dyrektywa ta będzie dalej nazywana w skrócie **FWD**, od słów **Frame Water Directive**.

Innych obowiązujących polskich i unijnych przepisów luźno lub nie związanych z ekologią wód nie podajemy.

2.1. Zakres niezbędnych danych dla potrzeb katastru wodnego na bazie istniejącego prawa oraz Ramowej Dyrektywy Wodnej

Z aneksu IV i V FWD wynika lista parametrów rzek i jezior potrzebnych do prawidłowego zarządzania wodami i tworzenia planów zlewniowych. Część wykonawcza niektórych zadań nie leży w gestii dyrektora RZGW, lecz innych instytucjach państwa (PIOŚ, IMGW). Wyniki pracy tych pałcówek są jednak konieczne do wykonania zadań przypisanych dyrektorowi RZGW. Podstawowe dane, których należy oczekiwać od Wojewódzkich Inspektoratów Ochrony Środowiska to parametry jakościowe wody wymienione w rozporządzeniu MŚ (Dz. U. 176 Poz. 1454 i 1455 z 2002 r.) o wodach przydatnych dla bytowania ryb i skorupiaków. Od IMGW należy oczekiwać parametrów hydrologicznych i hydrograficznych. Podstawowym celem zarządzającego wodami powierzchniowymi jest jego wiedza o stanie (statusie) tych wód i dążenie do uzyskania możliwie najlepszego stanu ekologicznego, prawidłowego ich wykorzystania na potrzeby ludzi, zabezpieczenia przeciwpowodziowego etc.

W zależności od przyjętego systemu, A lub B, różne są wymagania, co do dokładności bazy wiedzy. Ponieważ opracowanie dotyczy w głównej mierze rzek,

poniżej podajemy wymagane dane dla wód płynących według systemu A i dodatkowo dla systemu B. Sprawujący zarząd nad wodami winien prowadzić stosowne rejestry, w tym interesujący przyrodników rejestr obszarów chronionych, o czym mowa będzie dalej, oraz różne wykazy. Polskie przepisy realizujące część omawianych niżej zadań FWD są opublikowane w Dzienniku Ustaw Nr. 126, poz. 1318 z 2004 r.

2.2. Elementy jakości dla klasyfikacji stanu ekologicznego rzek:

2.2.1. Elementy biologiczne

Skład i ilości flory wodnej

Skład i ilość bezkręgowej fauny dennej

Skład, ilość i struktura wiekowa ichtiofauny

2.2.2. Elementy hydromorfologiczne wspierające elementy biologiczne

Reżim hydrologiczny

Ilość i dynamika przepływów wody

Połączenia z podziemnymi zbiornikami

Ciągłość rzeki

Warunki morfologiczne

Głębokość rzeki i zmienność szerokości

Struktura i substrat koryta rzeki

Struktura strefy zalewowej

2.2.3. Elementy chemiczne i fizykochemiczne wspierające elementy biologiczne

Generalnie

Warunki termiczne

Warunki natlenienia

Zasolenie

Status zakwaszenia

Warunki biogenne

Zanieczyszczenia specyficzne

Zanieczyszczenie wszystkimi substancjami zidentyfikowanymi w zrzutach do wód

Zanieczyszczenie innymi substancjami zidentyfikowanymi w zrzutach w istotnej ilości do wód.

2.3. Elementy jakości dla klasyfikacji stanu ekologicznego jezior:

2.3.1. Elementy biologiczne

Skład i ilości i biomasa fitoplanktonu

Skład i ilości innej flory wodnej

Skład i ilość bezkręgowej fauny dennej

Skład, ilość i struktura wiekowa ichtiofauny

2.3.2. Elementy hydromorfologiczne wspierające elementy biologiczne

Reżim hydrologiczny

Ilość i dynamika przepływów wody

Czas retencji

Połączenia z podziemnymi zbiornikami

Warunki morfologiczne

Zmienność głębokości jeziora

Ilość, struktura i substrat brzegów jeziora

Struktura brzegów jeziora

2.3.3. Elementy chemiczne i fizykochemiczne wspierające elementy biologiczne

Generalne

Przeźroczystość

Warunki termiczne

Warunki natlenienia

Zasolenie

Status zakwaszenia

Warunki biogenne

Zanieczyszczenia specyficzne

Zanieczyszczenie wszystkimi substancjami zidentyfikowanymi w zrzutach do wód

Zanieczyszczenie innymi substancjami zidentyfikowanymi w zrzutach w istotnej ilości do wód.

2.4. Inne wymagania

Ponadto wszystkie wody (rzeki i jeziora) należy obligatoryjnie zakwalifikować do:

1. ekoregionu
2. typu

Dla rzek są przewidziane następujące typy:

- Wysokościowy (wysokie > 800 m, średniowysokie 200 do 800 m i nizinne < 200 m npm).
- Typologia wielkościowa oparta na wielkości zlewni (małe 10 do 100 km², średnie > 100 do 1000 km², duże > 1000 do 10 000 km², bardzo duże > 10 000 km²).
- Geologiczny (wapienne, krzemowe, organiczne).

Dla jezior typologia jest podobna:

- Typ wysokościowy (wysokie > 800 m, średniowysokie 200 do 800 m, i nizinne < 200 m npm.),

- Głębokościowy oparty na średniej głębokości (< 3 m, 3 do 15 m i >15m),
- Typologia wielkościowa oparta na powierzchni lustra wody (małe 0.5 do 1 km², średnie 1 do 10 km², duże 10 do 100 km², bardzo duże > 100 km²),
- Geologiczny (wapienne, krzemowe, organiczne).

2.5. *Opcjonalne dane do charakterystyki rzek w systemie B*

Opcjonalne dane do charakterystyki rzek w systemie B powinny zawierać:

Dystans od źródeł rzeki
Energję przepływu (w funkcji przepływu i spadku)
Średnią szerokość rzeki
Średnią głębokość
Średni spadek
Formę i kształt głównego koryta rzecznego
Kategorię przepływu, (zrzutu)
Kształt doliny
Transport wleczony
Pojemność neutralizacyjna kwasowości (alkaliczność)
Średni skład podłoża
Chlorki
Zakres temperatur powietrza
Średnia temperatura powietrza
Opady

2.6. *Opcjonalne dane w systemie B dla jezior*

mogą zawierać:

Średnią głębokość wody
Kształt jeziora
Czas retencji
Zakres temperatur powietrza
Średnia temperatura powietrza
Charakterystyka mieszania (miksji)
Pojemność neutralizacyjna kwasowości (alkaliczność)
Status tła pokarmowego (biogeny)
Średni skład podłoża
Fluktuacje poziomu wody.

2.7. *Rejestr obszarów chronionych*

Rejestr taki winien zawierać:

- Obszary przeznaczone do zaopatrzenia ludzi w wodę do konsumpcji
- Obszary przeznaczone do ochrony ekonomicznie ważnych gatunków wodnych
- Wody przeznaczone do rekreacji, włączając w to wody do kąpieli
- Obszary biogenicnie czułe, włączając strefy wrażliwe wg dyrektywy 91/676/EEC i 91/271/EEC oraz
- Obszary zaprojektowane do ochrony siedlisk lub gatunków, gdzie utrzymanie i poprawa statusu wód jest ważnym czynnikiem w ich ochronie, włączając stosowne stanowiska NATURA 2000 wg dyrektywy 92/43/EEC i 79/409/EEC.

Podsumowanie tych rejestrów w formie mapy ze wskazaniem stosownych obszarów jest wymagane do planów zarządzania zlewniami rzecznyymi.

PW częściowo spełnia wymagania FWD. Wg Art. 92 p. 3, do zadań dyrektora regionalnego zarządu należy w szczególności sporządzanie wykazów:

1. Wód powierzchniowych i podziemnych, które są lub mogą być wykorzystane do zaopatrzenia ludności w wodę przeznaczoną do spożycia;
2. Wód powierzchniowych wykorzystywanych do celów rekreacyjnych, a w szczególności do kąpieli;
3. Wód powierzchniowych przeznaczonych do bytowania ryb, skorupiaków i mięczaków lub innych organizmów w warunkach naturalnych oraz umożliwiających migracje ryb;
4. Wód wrażliwych na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych.

Niektóre z tych wykazów były od dawna, lepiej lub gorzej prowadzone przez różne organy administracji państwowej. Nowe wykazy zadane nowymi przepisami już zostały wykonane i powinny teraz podlegać doskonaleniu i uzupełnianiu luk informacyjnych. Inne są w fazie tworzenia.

Z art. 114 PW wynika również konieczność sporządzenia „Wykazu zbiorników wód śródlądowych, dla których zasadna jest ochrona, o której mowa w art. 59”

Inny artykuł mówi, że: „Dyrektor regionalnego zarządu gospodarki wodnej, określi, w drodze rozporządzenia, wody powierzchniowe i podziemne wrażliwe na zanieczyszczenie związkami azotu ze źródeł rolniczych oraz obszary szczególnie narażone, z których odpływ azotu ze źródeł rolniczych do tych wód należy ograniczyć,”

Art. 154. PW nakłada na dyrektora RZGW obowiązek prowadzenia katastru wodnego:

„3. Kataster wodny dla regionu wodnego prowadzony jest przez dyrektora regionalnego zarządu i obejmuje dane określone, w art. 153 ust. 2 i 3.”

W Dziale I katastru wodnego gromadzi się i aktualizuje dane dotyczące:

1. sieci hydrograficznej oraz hydrologicznych i meteorologicznych poste-

- runków obserwacyjno–pomiarowych,
2. zasobów wód podziemnych, lokalizacji głównych zbiorników wód podziemnych oraz sieci stacjonarnych obserwacji wód
3. ilości i jakości zasobów wód powierzchniowych oraz podziemnych,
4. wielkości poboru wody powierzchniowej i podziemnej,
5. **źródeł i charakterystyki zanieczyszczeń punktowych oraz obszarowych,**
6. **stanu biologicznego środowiska wodnego oraz terenów zalewowych,**
7. **obwodów rybackich oraz rybackiej przydatności wód (bonitacji),**
8. użytkowania wód wraz z charakterystyką korzystania z wód,
9. pozwoleń wodnoprawnych,
10. urzędzeń wodnych,
11. stref i obszarów ochronnych oraz obszarów narażonych na niebezpieczeństwo powodzi, ustanowionych na podstawie ustawy,
12. spółek wodnych.

Jak widać z powyższej analizy, polskie prawo wodne i przepisy wykonawcze, jakkolwiek inaczej sformułowane, pokrywają się w dużej mierze z FWD. Proces dostosowywania będzie trwał nadal nie tylko w miarę prac ministerialnych, ale także w wyniku prac badawczych nad niektórymi problemami postawionymi przez FWD i zgodnie z wyznaczonym kalendarium wdrażania zadań.